

вільно розпоряджатися власністю, користуватися спец-розподільниками, відомчими санаторіями, будинками відпочинку, спецлікарнями, мисливськими спецгуддями тощо. Корпоративна міцність номенклатури полягала в неможливості змістити номенклатурника з посади, його можна було лише перемістити з однієї посади на іншу.

Радянська номенклатура проявляла глибоку ворожість до інших соціальних груп населення у середині країни, а також до зовнішнього капіталістичного світу як ворожій їй сили. Своєю замкненістю номенклатура породжувала змовницьке мислення, робила ставку на застосування сили у проведенні зовнішньої політики, здійснювала інформаційну блокаду населення, фальсифікувала соціально-економічні умови життя у країнах Заходу, постійно культивувала страх радянських людей перед "агресивними" намірами НАТО і особливо США. Цей страх донині сидить у свідомості українського народу незалежної України.

Номенклатура виробила такі психологічні якості, які дозволяли їй розкрадати так звану "загальнонародну" власність. У незалежній Україні колишня номенклатура почала здійснювати конверсію державної власності у приватну власність. У цьому процесі активну участь брав і криміналітет, який займався підпільним "підприємством", торгівлею наркотиками. Рекетом, так званим кришуванням тощо. Саме колишня номенклатура і кримінальні елементи перетворили колишню державну власність у свою приватну власність. Окрім того вони захопили в Україні і політичну владу. Отже, в Україні відбулося поєднання власності і влади в одних руках – номенклатурно-кримінальних. Колишня номенклатура і криміналітет перетворилися в Україні на олігархічно-кримінальну еліту.

Олігархічно-кримінальна еліта України, поєднуючи в своїх руках владу і власність, проводить суто суб'єктивну, вигідну лише їй як внутрішню, так і зовнішню політику. Її внутрішня політика спрямована на подальше власне збагачення і подальшу приватизацію державної власності. Вона дегуманізує морально-етичні і культурно-правові цінності українського народу, фетишизує товарно-грошові відносини. Демонізація нею "золото-

тілля" спричиняє викривлення і моральну деградацію свідомості українців, породжує аморальну поведінку і відвертий цинізм у людських відносинах, перетворює людину у несвідому істоту з хапковими інстинктами. Вона прагне усунути народ від соціального і політичного життя, загнати його в турботливий, суто матеріальний світ змагальності. Усе це в сукупності породжує в суспільстві жорстокість і руйнацію, шкурництво і ненависть, презирство та глибоку деградацію і підлість, втрату людиною будь-якої віри в справедливість, доброту, чесність, порядність.

Олігархічно-кримінальна еліта України є малоосвіченою, а частина її – просто неграмотною, яка робить величезну кількість граматичних помилок як у письмовому вигляді, так і в усній мові. Будучи ще й антиукраїнською, вона неспроможна виробити свою ідеологічну платформу, бути вітальним чинником прогресу. Генетично кримінальна за своєю суттю, вона є суто деструктивною силою, яка використовує перебування при владі для власного збагачення. Така еліта не може сприяти, а тим більше реалізувати концепцію сучасної української національної ідеї. Вона може пропагувати лише гедонізм з космополітичним фартушком.

Україні потрібна патріотично налаштована і національно свідомо еліта з високою самодисципліною, відданістю українським національним інтересам, вимоглива до себе, яка може взяти на себе обов'язок вирішити соціально-економічні і політичні проблеми, які існують в нашій країні. Національно-патріотична еліта, поєднавши енергійну реалізацію сучасної української національної ідеї саме з феноменом нації, зможе забезпечити оздоровлення морального клімату в суспільстві, забезпечити подальшу демократизацію життя і зростання добробуту населення, побудувати могутню соціальну, правову і справедливу українську державу.

1. Ростовський Андрій, Юрій Штепа. Українська національна ідея: від плачу до конструктивного діалогу. – газета Дзеркало тижня, 2006, 9 вересня. 2. Україна молода, 2006, 22 вересня.

Надійшла до редколегії 22.09.10

В. Шибіко, канд. юрид. наук, проф.

ВИДАЧА ОСОБИ (ЕКСТРАДИЦІЯ) І ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

У статті видача особи (екстрадиція) розглядається як правовий інститут, який має міжнародно-правову основу, а з доповненням КПК України 21 травня 2010 року новим розділом "Видача особи (екстрадиція)" отримав і повноцінний свій кримінально-процесуальний статус, і одночасно як важливий процесуальний засіб забезпечення виконання завдань кримінального судочинства України, а не лише як засіб, який має на меті забезпечити притягнення особи до кримінальної відповідальності і виконання вироку.

Ключові слова: видача особи (екстрадиція), завдання кримінального судочинства, екстрадиційний арешт, право на захист, правосуддя.

В статье выдача лица (экстрадиция) рассматривается в качестве правового института, имеющего международно-правовую основу, а с дополнением УПК Украины 21 мая 2010 года новым разделом "Выдача лица (экстрадиция)" получившего и свой полноценный уголовно-процессуальный статус, и одновременно в качестве важного процессуального средства обеспечения выполнения задач уголовного судопроизводства, а не только лишь в качестве средства, имеющего своей целью обеспечить привлечение лица к уголовной ответственности и исполнение приговора.

Ключевые слова: выдача лица (экстрадиция), задачи уголовного судопроизводства, экстрадиционный арешт, право на защиту, правосудие.

The article views extradition of a person as a legal institute that possesses an international legal basis and since the Code of Criminal Procedure of Ukraine was supplemented on 21 May 2010 with the new chapter "Person's Extradition" this legal institute has acquired its full-fledged criminal procedural status and is at the same time viewed as an instrumental procedural remedy that ensures the fulfilment of the tasks of criminal proceedings of Ukraine but not just the sole remedy aiming to ensure bringing the person to criminal liability and enforcing the judgment.

Key words: extradition, tasks of criminal proceedings, extradition arrest, right to a defense, justice.

В умовах глобалізації злочинності особливого значення набуває міжнародне співробітництво держав у галузі боротьби зі злочинністю, у тому числі у галузі кримінального процесу, зокрема співробітництво з роз-

шуку, затримання і видачі осіб, які вчинили злочини, з метою забезпечення виконання завдань кримінального судочинства у кожній кримінальній справі.

Відповідно до завдань кримінального судочинства (ст.2 КПК України) особа, яка вчинила злочин, має бути притягнута до кримінальної відповідальності і покарана. Згідно з ч.1 ст.6 КК України особа, яка вчинила злочин на території України, підлягає кримінальній відповідальності за КК України (7). Злочин визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України (ч.2, 3 ст.6 КК України).

Проте особа після вчинення злочину може перебувати за межами України і для вирішення питання про її кримінальну відповідальність та покарання вона має повернутися в Україну. Це можливо і добровільно, зокрема коли така особа не вважає себе винною у вчиненні злочину і сподівається довести це особисто і з допомогою свого захисника, ставши активним учасником провадження у кримінальній справі. Але найчастіше особи, які вчинили злочини в Україні, опиняються за її межами з метою ухилитися від кримінальної відповідальності і покарання за вчинені ними злочини. Безперешкодний виїзд з України до чи після порушення кримінальної справи стає можливим, коли органам кримінального судочинства ще не відомо було про вчинення злочину або ще не було відомо, хто вчинив цей злочин, або ж були дані про те, хто вчинив злочин, але своєчасно не було вжито належних (адекватних) заходів процесуального примусу з метою запобігти виїзду, ухиленню від слідства чи суду, зокрема не застосовано такий захід процесуального примусу, як запобіжне обмеження щодо особи, відносно якої порушено кримінальну справу. Згідно зі ст.98-1 КПК у разі, коли кримінальну справу порушено щодо певної особи, прокурор (суддя) вправі прийняти рішення про заборону такій особі виїжджати за межі України до закінчення досудового розслідування чи судового розгляду, про що виносить мотивовану постанову (ухвалу). З можливістю незаконного виїзду за межі України пов'язане і неправильне вирішення питання про обрання ефективного запобіжного заходу, що сприяє ухиленню обвинуваченого (підсудного) від слідства і суду, у тому числі з виїздом його за межі України.

Якщо місцезнаходження обвинуваченого чи підсудного невідоме і немає достатніх даних про те, що він перебуває поза межами України, в іншій державі, то слідчий чи суд зупиняє провадження у справі до розшуку обвинуваченого (підсудного) (ст.206, 249, 280 КПК України). Сам по собі факт перебування підозрюваного, обвинуваченого, підсудного поза межами України, з точки зору закону (ст.206, 280 КПК) не є підставою для зупинення провадження у кримінальній справі щодо такої особи. У цьому разі досудове слідство продовжується, справа передається через прокурора до суду і розглядається в судовому засіданні у відсутності підсудного. Згідно з п.1 ч.2 ст.262 КПК України розгляд справи при відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках, зокрема коли підсудний перебуває поза межами України і ухиляється від явки до суду.

Участь у провадженні (неухиленні) особи, яка вчинила злочин, – підозрюваного, обвинуваченого, підсудного – є однією з важливих умов успішного виконання завдань кримінального судочинства (ст.2 КПК України). Тому закон заохочує позитивну поведінку цих учасників процесу, пов'язану із сприянням органам розслідування, прокурору, суду у розкритті злочину, повному з'ясуванні обставин справи і тим самим у правильному, законному, обґрунтованому і справедливому її вирішенні. Зокрема, з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину, добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заповіданої

шкоди є, згідно з ч.1 ст.66 КК України, обставинами, які пом'якшують покарання. У зв'язку з дійовим каяттям та у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим, обвинувачений, підсудний, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності (ст. 45, 46 КК України, п.1 і 2 ч.1 ст. 7-1, ст.7-2, 8 КПК України).

Ухилення особи, яка вчинила злочин, від слідства і суду шкодить виконанню завдань кримінального судочинства. Адже підозрюваний, обвинувачений, підсудний своєю активною участю в провадженні, своїми показаннями, участю в проведенні інших слідчих дій (очної ставки, пред'явлення для впізнання, оглядів тощо), в інших процесуальних діях (ознайомленні з матеріалами закінченого досудового слідства), участю в судовому засіданні, реалізацією прав на заявлення клопотань про виклик і допит нових свідків, призначення повторної чи додаткової експертизи, відвід слідчому, суддям тощо, сприяє з'ясуванню обставин, які виключають злочинність діяння: необхідна оборона, уявна оборона, затримання особи, що вчинила злочин, крайня необхідність, фізичний або психічний примус тощо (ст. 36-43 КК України) або пом'якшують покарання (ст. 66 КК України). А за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчинення злочину з урахуванням особи винного, суд, умотивувавши своє рішення, може призначити більш м'яке покарання, ніж передбачене законом (ст.69 КК України).

У разі встановлення під час провадження у кримінальній справі, що особа, яка вчинила злочин, перебуває поза межами України і відмовляється добровільно з'явитися до органу досудового слідства чи в суд, одним із способів забезпечення такої явки і можливості притягнення такої особи до кримінальної відповідальності і покарання є застосування процедури видачі особи (екстрадиції) державою перебування в Україні.

Питання міжнародного правового співробітництва, у тому числі у галузі кримінального процесу, були предметом наукових досліджень з давніх часів. Інститут видачі особи досліджував свого часу відомий нідерландський вчений Гуго Гроцій, вважаючи його явищем виключно міжнародного права (27, с.210-211). Значний внесок у розробку теорії екстрадиції зробили вчені різних країн у XIX ст., зокрема Ф.Ф.Мартенс (24), Е.К.Сімсон (27), А.Штігліц (29), Д.Нікольський (25). Серед сучасних радянських, українських і російських вчених, які досліджували цю проблему як складову міжнародного співробітництва у галузі судочинства, можна назвати Ю.І.Бастрикін (16), Ю.Г.Васильєва (17), С.М.Вихриста (18), О.Г.Волеводза (19), В.М.Волженкіну (20), Т. С.Гавриш (21), І.І.Лукашука (22), О.В.Наумова (22), Н.Сафарова (26), М.І.Смирнова (28) та ін.

Законодавець України визнає міжнародно-правову основу походження видачі особи (екстрадицію), зокрема наголошуючи, що іноземці та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на її території, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду або передані для відбування покарання, якщо така видача передбачена міжнародними договорами (ст.10 КК України). Закріпивши видачу особи (екстрадицію) в основному кримінально-процесуальному законі – КПК України – законодавець тим самим надав йому статусу кримінально-процесуального інституту.

Зрозуміло, що питання про видачу особи (екстрадицію) для України регулювалося і до прийняття 21 травня 2010 року Закону України "Про внесення змін до

Кримінально-процесуального кодексу України щодо видачі особи (екстрадиції) (11) міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких була надана Верховною Радою України і які внаслідок цього, згідно з ст.9 Конституції України, стали частиною національного законодавства України (1). Це, зокрема: Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року, Додатковий протокол 1975 року та Другий додатковий протокол 1978 року до неї, підписані від імені України 29 травня 1997 року в м. Страсбурзі та ратифіковані Законом України від 16 січня 1998 року (3; 4; 5;), Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року (6). Про екстрадицію йдеться і в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікованій Законом України від 11 вересня 1997 року. У п. "f" ч.1 ст.5 Конвенції "Право на свободу та особисту недоторканність" зазначається, що нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: законний арешт або затримання особи..., щодо якої проводиться процедура екстрадиції (2, с.7).

З доповненням КПК України 21 травня 2010 року розділом 9 (глава 37) "Видача особи (екстрадиція)", це питання отримало спеціальне кримінально-процесуальне регулювання. Врегульовано видачу особи (екстрадицію) як в Україну, так і з України іншій державі в частині, що стосується кримінально-процесуальної діяльності компетентних органів України. При цьому під видачею особи (екстрадицією), згідно з ч.1 ст.450 КПК України, слід розуміти видачу особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу.

КПК України передбачає певні умови і порядок видачі особи (екстрадиції) як в Україну, так і з України. Так, згідно з ст.450 КПК запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців. Такі ж вимоги діють і щодо запиту компетентного органу іноземної держави щодо видачі їй особи (екстрадиції) з України.

Компетентними центральними органами щодо видачі особи (екстрадиції) є Генеральна прокуратура України щодо видачі обвинувачених (підозрюваних) у справах на стадії досудового слідства і Міністерство юстиції України – щодо видачі (екстрадиції) підсудних (засуджених) у справах на стадіях судового розгляду чи виконання вироку. Вони звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію) і розглядають запити компетентних органів іноземної держави про видачу особи (екстрадицію) (ст.452 КПК України).

Підготовку необхідних документів здійснюють орган досудового слідства чи суд, у провадженні якого перебуває кримінальна справа або яким постановлено вирок. Документи складаються в письмовій формі і повинні містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину. До цих документів додаються: 1) копія постанови судді про взяття особи під варту або про дачу дозволу на її за-

тримання і доставку в суд під вартою або копія вироку з підтвердженням про набрання ним законної сили; 2) копія постанови про притягнення особи як обвинуваченого, якщо у справі не винесено вирок; 3) копія постанови про розшук особи; 4) текст статті Кримінального кодексу України, згідно з якою кваліфікується злочин; 5) документи про громадянство розшукуваної особи; 6) довідка про частину невідбутого покарання, якщо запитується видача особи, яка вже відбула частину призначеного покарання; 7) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

Документи підписуються слідчим або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України.

Документи про видачу особи (екстрадицію) передаються до Генеральної прокуратури чи Міністерства юстиції України через прокуратуру області чи прирівняну до неї прокуратуру у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк Генеральній прокуратурі України безпосередньо передаються документи про видачу особи (екстрадицію) слідчих підрозділів у складі МВС України, СБУ, ДПА України.

Запит про видачу особи (екстрадицію) направляється керівником центрального органу або його заступником протягом п'яти днів з дня отримання документів органу досудового слідства чи суду (ст.453 КПК України).

Ст.454 КПК України встановлює межі можливої кримінальної відповідальності виданої особи. Видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція). При цьому обмеження, висловлені компетентним органом іноземної держави при прийнятті рішення про видачу особи в Україну, є обов'язковими при прийнятті відповідних процесуальних рішень органом досудового слідства, прокурором або судом.

У разі вчинення особою до її видачі (екстрадиції) іншого злочину, не зазначеного у запиті про видачу, притягнути таку особу до кримінальної відповідальності або виконати вирок суду за цей злочин можна лише після отримання згоди компетентного органу іноземної держави, що видала особу. Ця вимога, яка є загальною визнаючою в процедурі екстрадиції, закріплена в міжнародних договорах про міжнародну правову допомогу, не завжди враховується в судовій практиці, що тягне відповідні негативні правові наслідки для рішення суду. Так, Ялтинський міський суд Автономної Республіки Крим (АРК) вироком від 9 липня 2008 року засудив Р. за ст.15, ч.2 ст.186 КК України (замах на грабїж) на чотири роки шість місяців позбавлення волі, а за сукупністю вироків на підставі ст.74 КК остаточно призначив строк покарання – п'ять років позбавлення волі. У цій справі 3 листопада 2005 року суд першої інстанції оголосив Р. у розшук. Його було затримано на території Російської Федерації 21 листопада 2007 року. Відповідно до клопотання Міністерства юстиції України Генеральним прокурором РФ прийнято рішення про видачу Р. для його притягнення до кримінальної відповідальності за замах на грабїж, злочин, передбачений ч.3 ст.15, ч.2 ст.186 КК України. Незважаючи на це, Ялтинський міський суд на підставі ст.71 КК приєднав до покарання, призначеного Р. за замах на грабїж, частково не відбуте покарання за попереднім вироком від 12 лютого 2004 року, на що згоди запитуваної сторони не було. Тобто суд порушив вимоги ст.66 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року (6), ратифікованої Законом України від 10 листопада 1993 року (8), вийшовши поза межі домовленості між Російською

Федерацією та Україною. Враховуючи зазначене, Верховний Суд України вирок Ялтинського міського суду від 9 липня 2008 року та ухвалу Апеляційного суду АРК від 9 листопада 2008 року щодо Р. змінив, виключивши із цих судових рішень призначення Р. покарання на підставі ст.71 КК, і постановив вважати Р. засудженим за ч.3 ст.15, ч.2 ст.186 КК України на строк 4 роки позбавлення волі (15).

До речі, Законом України від 21 травня 2010 року частину 1 ст.6 КПК України було доповнено пунктом 12, за яким відсутність зазначеної вище згоди держави, яка видала особу, є обставиною, яка виключає провадження у кримінальній справі.

Для обґрунтованого вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) Україною іноземній державі КПК України передбачає необхідність проведення екстрадиційної перевірки обставин, що можуть перешкодити видачі особи. Така перевірка здійснюється центральним органом або за його дорученням прокуратурою області чи прирівняною до неї прокуратурою протягом 30 днів з можливістю продовження цього строку центральним органом. На основі проведеної перевірки керівник центрального органу або його заступник приймає рішення про видачу особи або про відмову у видачі особи. У видачі особи може бути відмовлено, якщо: ця особа є громадянином України або особою без громадянства, що постійно проживає в Україні; злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України; закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, за який запитано видачу; компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за законом про видачу (екстрадицію); видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України або є інші підстави, передбачені міжнародним договором (ст.466, 467 КПК). Як роз'яснив Пленум Верховного Суду України у п.5 постанови №8 від 8 жовтня 2004 року, зі змісту статей 2, 3, 6, 10 і 11 Конвенції про видачу правопорушників і Додаткового протоколу до неї та ст.57 Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року, можуть бути й інші обставини, які перешкоджають видачі, зокрема видача затриманих осіб не здійснюється за політичні та військові правопорушення; коли на території сторони, до якої звертаються із запитом, постановлено вирок суду чи постанову про закриття справи за тим самим обвинуваченням, у зв'язку з пред'явленням якого вимагається видача; осіб, які мають в Україні статус біженця; якщо сторона, що надсилає запит, не надасть Україні достатніх гарантій того, що вирок із покаранням у виді смертної кари не буде звернутий до виконання у тому випадку, коли правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством держави, що надсилає запит; злочин, у зв'язку з яким вимагається видача, згідно із законодавством сторони, яка запитує, або України, переслідується в порядку приватного обвинувачення; злочин, у зв'язку зі вчиненням якого вимагається видача, карається позбавленням волі на максимальний строк менше одного року або менш суворим покаранням тощо (14, с.296). Пленум привернув увагу судів також до того, що відповідно до ст.28 Європейської конвенції її положення замінюють положення будь-яких двосторонніх договорів, конвенцій або угод, що регулюють видачу правопорушників між будь-якими двома Договірними Сторонами. Таким чином, якщо держава, що звертається із запитом про видачу, є Стороною Європейської конвенції, положення інших двосторонніх

або багатосторонніх міжнародних договорів щодо видачі можуть застосовуватися лише в тій частині, в якій вони доповнюють положення цієї Конвенції (14, с. 297).

Як бачимо з наведеного вище переліку обставин, що можуть перешкодити видачі особи, найпершою з них є та, що ця особа є громадянином України. На цій обставині наголошується і в Конституції України: "Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі" (ч.2 ст.25), і в ч.1 ст.10 КК України. Ратифікуючи 16 січня 1998 року Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 року та Додаткові протоколи до неї, Верховна Рада України у Законі про ратифікацію у заявах і застереженнях до підпунктів "а" і "в" пункту 1 ст.6 Конвенції "Видача власних громадян" зазначила наступне: "Україна не видаватиме іншій державі громадян України. Для цілей цієї Конвенції громадянином України вважається будь-яка особа, яка відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу є громадянином України" (10). Важливо зазначити також, що згідно з ч.2 ст.6 Європейської Конвенції про видачу правопорушників якщо запитувана сторона не видає свого громадянина, вона на прохання запитуючої сторони передає справу до своїх компетентних органів для того, щоб у разі необхідності можна було здійснити її розгляд (3, с.344). Цікавими є міркування з приводу принципу невидачі державою власних громадян Е.К.Сімсона, який зазначав: "Видача в юридичному розумінні є акт судової допомоги і полягає в добровільній передачі особи, яка обвинувачується у злочині, з боку тієї держави, на території якої ця особа перебуває, іншій державі, що потерпіла від злочину цієї особи і вимагає передачі. Оскільки держава є установою, яка має служити виключно цілям своїх членів, то вона сама має здійснювати правосуддя, на яке громадяни мають право. Не видаючи злочинця, держава цим не заперечує ще компетентності чужого суду, і не бажає захищати злочинця від заслуженого ним покарання. Вона тільки відмовляється своєю владою надати чужому суду обвинуваченого, який має невід'ємне право на суд з боку своєї вітчизни" (27, с.307).

Рішення про видачу може бути оскаржене особою, щодо якої воно прийнято, її захисником чи законним представником до місцевого суду за місцем тримання такої особи під вартою (ст. 468 КПК).

Після набрання чинності рішенням про видачу особи (екстрадицію) фактична передача особи має бути здійснена протягом 15 днів з дати, встановленої для її передачі, цей строк може бути продовжений центральним органом до 30 днів, після чого особа звільняється з-під варті (ст.470 КПК). Проте можуть існувати обставини, за яких центральний орган може відстрочити фактичну передачу особи до іноземної держави, якщо: 1) особа, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), притягується до кримінальної відповідальності або відбуває покарання у виді позбавлення чи обмеження волі за іншим злочин на території України – до закінчення досудового розслідування чи судового розгляду, відбуття покарання чи звільнення від покарання з будь-яких законних підстав; 2) особа, щодо якої надійшов запит про видачу, тяжко хворіє і за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю – до її одужання (ст.469 КПК).

Для забезпечення права на захист особи, щодо якої вирішується питання про її видачу іноземній державі (екстрадицію), КПК України передбачає її право на захисника на будь-якому етапі видачі особи (екстрадиції), але не пізніше як з моменту затримання. Орган дізнання, який затримав цю особу, має право призначити цій особі захисника через адвокатське об'єднання (ст.459 КПК). Якщо ця особа не володіє мовою, якою здійснюється провадження, чи є необхідність у забезпеченні перекладу документів, на будь-якому етапі видачі

особи(екстрадиції), орган дізнання, який затримав таку особу, суд або орган, який проводить екстрадиційну перевірку, може запросити перекладача (ст.460 КПК).

Особа, яка розшукується іноземною державою, може бути затримана на території України органом дізнання на строк до 72 годин (ст. 461 КПК). Для забезпечення видачі (екстрадиції) особи до неї може бути застосовано також екстрадиційний арешт (до 18 місяців) або ж тимчасовий арешт (до 40 діб або інший строк, встановлений міжнародним договором) до отримання запиту про видачу (екстрадицію) (ч.3 і 4 ст.450, ст.462, 463 КПК). Час тримання особи під вартою на території іноземної держави, а також час її етапування зараховуються до загального строку відбування покарання, призначеного вироком суду (ст.455 КПК).

Таким чином, інститут видачі особи (екстрадиції), маючи міжнародно-правову основу, з доповненням Кримінально – процесуального кодексу України 21 травня 2010 року новим розділом дев'ятим "Видача особи (екстрадиція)" отримав належне дооформлення свого процесуального статусу. Він має розглядатися як важливий процесуальний засіб забезпечення виконання завдань кримінального судочинства (ст.2 КПК України), а не ставити за мету лише забезпечення притягнення особи до кримінальної відповідальності і виконання вироку, яка (мета) має виразне одностороннє спрямування, зводячи екстрадицію лише до засобу боротьби зі злочинністю. Адже забезпечена екстрадицією участь особи (обвинуваченого, підсудного) в провадженні у справі, побудованому на засадах презумпції невинуватості, забезпечення права на захист, змагальності сторін, права на справедливий судовий розгляд, є важливою умовою всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин кримінальної справи і винесення судом справедливого рішення.

Конституція України. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 144 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Рим, 4 листопада 1950 року. Ратифікована Україною 11 вересня 1997 року. – К.: Фенікс, 2005. – 60 с.
3. Європейська конвенція про видачу правопорушників. Париж, 13 грудня 1957 року // Збірка договорів Ради Європи. Українська версія. – К.: парламентське видавництво, 2000. – С.341-353.
4. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників. Страсбург, 15 жовтня 1975 року // Там само. – С.355-359.
5. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників. Страсбург, 17 березня 1978 року // Там само. – С.362-366.
6. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року // Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога (книга перша). Зб. док. – К.: Юрінком, 1996. – С.1049-1082.
7. Кримінальний кодекс України, Кримінально – процесуальний кодекс України, Інструкція про єдиний облік злочинів. –

К.: Юрінком Інтер, 2010. – 432 с.
8. Закон України від 10 листопада 1994 року "Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року" / Голос України. – 1994. – 23 листопада. – №222.
9. Закон України від 5 листопада 1991 року "Про прокуратуру" // Прокуратура України. Законодавство. Рішення Конституційного Суду України. Накази та інші організаційно розпорядчі документи Генерального прокурора України. За аг. ред.. Генерального прокурора України О.І.Медведька. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С.6-35.
10. Закон України від 16 січня 1998 року "Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції" // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №23. – Ст.129.
11. Закон України від 21 травня 2010 року "Про внесення змін до Кримінально – процесуального кодексу України щодо видачі особи (екстрадиції) / Голос України. – 2010. – 17 червня. – №110.
12. Наказ Генерального прокурора України від 26 грудня 2005 року №8 гн "Про організацію роботи органів прокуратури України в галузі міжнародного співробітництва і правової допомоги" // Прокуратура України. Законодавство. Рішення Конституційного Суду України. Накази та інші організаційно розпорядчі документи Генерального прокурора України. За аг. ред. Генерального прокурора України О.І.Медведька. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 347-353.
13. Інструкція про порядок розгляду в органах прокуратури України запитів про видачу правопорушників. Затв. Наказом Генерального прокурора України від 23 травня 2007 року №8 гн-1 // Там само. – С.365-371.
14. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 року №16 "Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання(арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією" // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. За заг. ред. В.Т.Маларенка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – С.293-297.
15. Ухвала спільного засідання колегії суддів Судової палати у кримінальних справах і Військової судової колегії Верховного Суду України від 31 липня 2009 року (витяг) // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – №11. – С.16.
16. Бастрыкин А.И. Взаимодействие советского уголовного-процессуального и международного права. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1986. – 135 с.
17. Васильев Ю.Г. Институт выдачи преступников (экстрадиции) в современном международном праве. – М.: Современная экономика и право, 2003. – 320 с.
18. Вихристан С.М. Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права Автореф. дис. канд. юрид. наук:12.00.11. – Харків, 2003. – 19 с.
19. Волеводз А.Г. Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса. – М.: Юрлитинформ, 2002. – 528 с.
20. Волженкина В.М. Видача в российском уголовном процессе. – М.: Юрлитинформ, 2002. – 336 с.
21. Гавриш Т. С. Теория та практика міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (проблеми сучасного співробітництва України): Монографія. – Х.: Право, 2006. – 192 с.
22. Лукашук И.И., Наумов А.В. Видача обвиняемых и осужденных в международном уголовном праве. – М.: Рос.юрид.издат.дом, 1998. – 160 с.
23. Маланюк А.Г. Провадження у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України. Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. – К., 2004. – 20 с.
24. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. – СПб., 1896. Т.2. – 609 с.
25. Никольский Д. О выдаче преступников по началам международного права. – СПб., 1884. – 539 с.
26. Сафаров Н. Экстрадиция в международном уголовном праве: проблемы теории и практики. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 416 с.
27. Симсон Э.К. О невыдаче собственных подданных: Международно-правовое исследование. – СПб., 1892. – 420 с.
28. Смирнов М.И. Институт взаимной правовой помощи у кримінальних справах: сучасний стан і перспективи розвитку: монографія. – Одеса: Фенікс, 2005. – 242 с.
29. Штиглиц А. Исследование о выдаче преступников. – СПб., 1892. – 420 с.

Надійшла до редакції 23.09.10

Л. Комзюк, докторант, канд. юрид. наук

МІСЦЕ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМАХ ПРАВА ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто деякі методологічні аспекти дослідження авторського права і суміжних прав. Проаналізовано відповідний досвід постсоціалістичних країн, зокрема Польщі, Росії, Словаччини, Чехії та України.

Ключові слова. Авторське право і суміжні права, система авторського права, місце авторського права в системі права.

В статье рассмотрены некоторые методологические аспекты исследования авторского права и смежных прав. Проанализирован соответствующий опыт постсоциалистических стран, в частности Польши, России, Словакии, Чехии и Украины.

Ключевые слова. Авторское право и смежные права, система авторского права, место авторского права в системе права.

In the article are considered some methodological aspects of research of copyright and related rights. Analyzed the relevant experience of post-socialist countries, particularly Poland, Russia, Slovak Republic, Czech Republic and Ukraine.

Key words. Copyright and related rights, system of copyright, place of copyright in the law system.

На початку XXI століття в Україні помітно активізувалась увага до проблем теорії і практики інтелектуальної власності (далі – ІВ), особливо до авторського

права і суміжних прав (далі – АПіСП). Одним з факторів цієї активізації стала розробка й прийняття Закону України "Про авторське право і суміжні права" від

© Комзюк Л., 2010

